

SANJA GRAKALIĆ PLENKOVIĆ*

AUTOBIOGRAFSKI ZAPISI MLADIH

Rad opisuje autobiografije srednjoškolaca. Analiza postupaka u oblikovanju i kompoziciji radova pokazuje da učenici pišu o sebi na vrlo sličan način u formalnom i stilskom smislu, individualnost i osobnost svakoga rada poziv je da mlade sagledamo u svjetlu u kojem sami sebe gledaju.

Uvod

Problemi koji stoje pred autorom autobiografije različiti su, oni zavise o osobnom iskustvu, svakodnevicu, vremenu u kojem su napisani, fikciji. Slični su u želji da se na subjektivan, svoj način kaže nešto o onome što najbolje poznajemo, o sebi samima, no bez obzira želimo li sebe opisati u što boljem svjetlu, promatramo li se iznutra, subjektivnije, ili iza ogledala poput objektivnoga promatrača, naša je subjektivnost neizbježna i naš je *potez perom* intimno ispovjedan. Zanimljivost je životopisa u razumijevanju načina na koji ljudi doživljavaju vlastitu prošlost. Dragocjeni u otkrivanju tajne suočavanja sa zbiljom, autobiografski radovi mladih posebni su stoga što, osim što govore u svoje ime i svjedoče o njihovoj samospoznaji, prenose osvrst na prošlost generacije.

Predmet, cilj i svrha istraživanja

Bavit ćemo se radovima učenika pisanim na teme *Moja biografija* i *Jedna stranica moga dnevnika*, da bismo utvrdili kako mladi u naporu da vlastiti život prikažu kao uređen, osmišljen tekst - grade priču o sebi. Zanimat će nas sadržaj i motivi, i formalna strana, kompozicija i stil, s ciljem da utvrdimo **što** to i **kako** mladi, pišući o sebi, izdvajaju kao bitno u odgoju i stvaranju ličnosti, što na njih ima utjecaj, kako vrednuju i nižu po važnosti događaje iz svoje prošlosti, i iz toga zaključimo kakva je u ovom trenutku slika mladih o sebi i o društvu. Analiza postupaka u oblikovanju i kompoziciji radova pokazat će da, premda spomenuti žanr podrazumijeva individualnost, osobnost i autonomnost, učenici pišu o sebi vrlo slično, i u formalnom smislu i stilski, klišeizirano, kao da dnevnik ili autobiografije smatraju dobro poznatim i laganim za pisanje. Radovi su nastali tijekom nekoliko godina, a pisali su ih učenici drugih, trećih i četvrtih razreda dviju opatijskih srednjih škola,⁵⁷ dakle

---

* Sanja Grakalić Plenковиć, prof., Gimnazija Eugena Kumičića Opatija, Opatija

⁵⁷ Radovi o kojima će biti riječi napisali su učenici Gimnazije Eugena Kumičića Opatija i Hotelijersko-turističke škole Opatija od 2001-2003. godine.

šesnaestogodišnjakinje i sedamnaestogodišnjaci,⁵⁸ ima ih stotinjak, no posebno ćemo se osvrnuti na dvadesetak onih koji se ističu posebnosti ili pak tipičnošću i za koje bismo mogli reći da su na neki način ogledalo ili pokazatelj ili da posjeduju većinu karakteristika autobiografija svojih vršnjaka. Radove ćemo po sličnosti usporediti osvrćući se na elemente koje možemo prepoznati kao kriterije za utvrđivanje autobiografske proze, poput pripovijedanja u prvom licu, društvenoga statusa autora-učenika, pitanja identiteta autora i njegov odnos prema trenutku u društvu u kojem piše,⁵⁹ stoga ćemo izdvojiti elemente koji su se nametnuli kao najčešći i najzatupljeniji i uočiti sličan način predstavljanja, najčešće motive i velike sličnosti u leksiku i stilu. Analizirat ćemo tehnike pisanja, od retrospektivnoga pripovijedanja u sjećanju kronološki poredanih epizoda, do pojedinačnih prisjećanja asocijacijama. Radovi nastaju potaknuti razgovorom s nastavnikom kao slobodni i stvaralački pokušaji, bez namjere da se vrednuju ocjenom, već da se, pišući ih, učenici pokušaju izraziti opušteno i intimno, slobodno birajući stil, leksik, fraze i sl. Potpisani su pseudonimima ili su anonimni. Manji dio radova napisali su učenici na satu pripreme za školsku zadaću, izabравši autobiografiju kao jednu od tri ponuđene forme, kao slobodniju i manje obvezujuću. U oba slučaja učenicima je forma autobiografije ponuđena kao mogućnost pismenoga izražavanja koja otvara veliku slobodu, nudi spontanost u nizanju misli i izrazu već poznatih činjenica i ohrabruje ih u brušenju vlastita *poteza perom*. Bez namjere da se dublje posvećujemo problemima što ih postavljaju klasični pristupi autobiografskom kazivanju (odnosu zbilje i diskursa, referencije i teksta, subjekta izvan iskaza i u njemu itd.),⁶⁰ baviti ćemo se autobiografskim zapisima mladih i njihovom povezanošću sa svakodnevnim životom, te činjenicama koje mladi nalaze prijelomnima za svoj dosadašnji životni put. Više će biti riječi o opisivanju materijala, a manje izvođenja općenitih zaključaka teorijske naravi. Ne upuštajući se u uopćavanje koje je moguće tek na osnovu spola, podudarnosti u godinama i činjenici da se radi o istoj interesnoj skupini učenika, uvijek ćemo imati na umu da se, iako smo uočili brojne sličnosti, radi o individualnim primjerima koji ne dopuštaju generalizacije statističke prirode.

Autobiografski žanrovi u srednjoj školi

Govoreći o autobiografskim žanrovima, mislimo na autobiografiju, dnevnik, memoare, ili šire, na biografiju, romansiranu biografiju i ispovjednost epistolarne književnosti. **Autobiografija** je pripovijest o vlastitu životu, ustrojena s vremenske distance koja dopušta pregled nad nekakvom

⁵⁸ U tim se razredima u programima jezičnoga izražavanja uključuje autobiografija kao oblik jezičnoga izražavanja zadan za školsku zadaću ili pismeni rad.

⁵⁹ Analiza i interpretacija autobiografija kroz povijest zasigurno bi pokazala da se kroz povijest mijenjaju kriteriji u pogledu na sebe, uspjeh, status u društvu i sl. Isto bi mogle pokazati analize autobiografija nekoliko generacija mladih ljudi u istom stoljeću ili iste generacije različita obrazovanja ili različitih interesa.

⁶⁰ Prema M. Velčić, Otisak priče: intertekstualno proučavanje autobiografije, August Cesarec, Zagreb, 1991.

životnom cjelinom, za razliku od dnevnika koji se ustrojava u manjim uzastopnim vremenskim razmacima.⁶¹ **Dnevnik** je određen kontinuiranim i neposrednim zapisivanjem događaja iz zbilje u kojem subjekt zapisuje vlastite događaje i refleksije na izvanjski prostor i samoga sebe. S druge strane, autobiografiju pišemo da bismo ispričali priču o sebi – drugima, a autor autobiografije putuje kroz svoju prošlosti brzinom asocijacija, hijerarhijom važnosti i kriterijem uzročno-posljedične veze.

Autobiografija se kroz satove književnosti u srednjoj školi provlači od srednjovjekovne književnosti i autobiografskih Ispovijesti Sv. Aurelija Augustina,⁶² pa sve do europske i hrvatske moderne proze M. Prousta, V. Desnice, S. Novaka. Postmodernizam koji briše žanrovske odrednice u prozi i donosi u središte zanimanja autobiografičnost kao jednu od temeljnih odrednica moderne literature, u srednjoškolskim je programima oskudno zastupljen, ponajprije djelima koja ne prezentiraju spomenuti tip proze. Tumači se i raspravlja o problematici pojmova autobiografije, biografije kao književno-znanstvenoga (diskurzivnoga) tipa teksta ili romansirane biografije na satovima lektire.⁶³ Biografija je u okviru gimnazijskoga programa jezičnoga izražavanja za prvi i drugi razred srednje škole predstavljena kao opis vanjskih i unutarnjih zbivanja u čovjekovu životu, te se tumači kroz službenu, literariziranu, enciklopedijsku, te napokon objektivnu ili subjektivnu. Nije neobično da učenici puno detaljnije od forme biografije poznaju formu dnevnika, jer dnevnik je stoljetno rame na koje se naslanjamo. Neki i danas vode svoj dnevnik, a mnogi su ga započeli pisati u djetinjstvu, na nagovor roditelja ili pozvani vlastitim unutarnjim glasom. To su, naravno, stranice koje ne će povjeriti nastavnikovu pogledu, ali njihovi obrisi zacijelo boje stranice dnevnika koje ćemo upoznati. Uputa nastavnika koja je poticajna u motivacijskom smislu, obećava sigurnost da će rad biti ocijenjen mišljenjem i savjetom, ako ne i ocjenom, pažnju za kojom svaki autobiografski rad u biti teži u svojem nastojanju da vlastiti život prikazemo drugima kao vrijedan. Kod usmenoga komentara ocjene, lako je uočiti da se obrazloženje ocjene za autobiografske radove kod učenika prati i sluša, kritizira i komentira s vrlo velikim zanimanjem. Ocjena nije samo pokazatelj jesu li zadovoljeni kriteriji koje pismeni rad srednjoškolca mora ispuniti da bi bio pozitivno ocijenjen, ocjena upravo donosi ogledalo u kojem autori vide svoje dane mladosti kao "vrlo dobre", "dobre", "dovoljne" ili rjeđe "nedovoljne". Uz očekivanu obranu intime, sujeta i nedovoljnu samokritiku koju imamo svi kada listamo stranice

---

⁶¹ V. Biti, *Pojmovnik suvremene književne teorije*, MH, Zagreb, 1997., str. 15.

⁶² Na Ispovijesti se i kasnije na satovima književnosti često vraćamo jer su znatno djelovale na oblikovanje Petrarkine ličnosti, a razvojnu liniju njihova utjecaja zanimljivo je povezati uz Dantea i J. J. Rousseaua.

⁶³ Romansiranu biografiju zanimljivo je spomenuti i izvan lektire, na satovima teorije književnosti, u tumačenju uloge biografa kao povjesničara ili kao slikara portreta, dakle važnost dokumentarne utemeljenosti biografije, povezanosti umjetnosti i povijesti, poezije i istine itd. Komentirajući problem nastanka književnoga djela te način njegove recepcije, učenici oblikuju i poetiku vlastita odnosa prema književnosti. U okvirima satova lektire mogu se obrazložiti i načini na koje autobiografska proza nastaje, poput potrebe za opravdanjem (J. J. Rousseau), ili kao dio procesa duhovnoga odrastanja i oslobađanja (J. Joyce).

vlastita života, više nego inače uočljiv je problem nedovoljnoga odmaka i neobjektivnosti, ili jednostavnije – ocjeni svoga rada koji mora imati autobiografske elemente učenici vrlo često pristupaju kao ocjeni vlastita života, u pravilu potpuno zanemarujući elemente poznavanja pravopisa, gramatike, sintakse i sl. koji su im jasni i koje inače uvijek razlučuju i prepoznaju, uz zadovoljenje forme i sadržaja, kao bitne elemente u ocjenjivanju pismenoga rada. Stoga ne začuđuje činjenica što se na satovima ispravka pismenih radova, donedavni anonimni autori vrlo jasno upuštaju u polemiku, ne žaleći što će se njihov dotad pomno skrivan identitet razotkriti. Dakle, način nastajanja ovih dnevničkih zapisa svakako ima ulogu u njihovom promatranju, jer ipak nedostaje spontanost trenutka koji prethodi pisanju dnevnika kao čarobni trenutak u kojem zamišljeni autor dobiva poticaj da svoje misli objasni, poprati dnevničkim zapisom i sl., no to ujedno znači da radovi na poticaj nastavnika naprosto imaju dvostruko značenje; moramo nešto napisati, ali možemo to napraviti u potpunosti odriješene ruku.

Radove možemo na osnovu izbora teme i različitosti u kompoziciji i motivima, podijeliti u dvije velike podskupine na one koji se tiču dnevničke proze pod naslovom *Jedna stranica moga dnevnika* i radove koji su osmišljeni kao autobiografska proza pod naslovom *Moja biografija*. Način oblikovanja građe u dnevniku biti će nam, stoga zanimljiv utoliko što nas zanima **izbor** i **način** iznošenja događanja i misli koje ih prate, a ne sama kronologija dnevnika. Ona je za promatranje cjelovitih dnevničkih zapisa vrlo bitna, no njega u ovom slučaju čini samo *jedna stranica*, pa će samim time i obuhvatiti nekoliko ili jedan nedavni događaj.

Inicijalna faza procesa pisanja

Dnevnik i autobiografija su forme, poput pisama, dostupne za pisanje svima, bez obzira na stupanj obrazovanja, a mnogostruki načini na koji možemo voditi razgovarati sami sa sobom stoljećima su isti, ovise tek o trenutnoj modi pisanja. Forma i nije u prvom planu, važniji je ton, način obraćanja *Dnevniku* kao prijatelju kojemu možemo sve reći. U pisanju vlastite biografije ili na početku stranice dnevnika važno je dati rječit i upečatljiv uvod poput dinamične uvertire u naš život. Učenici započinju svoje autobiografije i dnevnike šablonizirano i slično, rođenjem ili trenutkom kada započinju *stranicu dnevnika*. Velik je broj detalja u radovima vezanih uz početak samoga **čina pisanja**, razlog zašto se uopće piše dnevnik ili biografija. Trud kojim autori nastoje na početku postići iluziju da se doista radi o pravom dnevniku, a ne o zadanoj temi, pokazuje da podrazumijevaju ispovjedni ton kao obavezan dio dnevnika, i onda kada znamo da pišemo iz sasvim drugoga razloga. Skiciranjem ovakvoga okvira obrazlaže se povod pisanja dnevnika, oblikovanju vlastite svakodnevice u dnevničkom žanru. Važno je i *kako* pišu, način samoga pisanja, naglašavaju i opisuju pokrete koje čine dok pišu, spomenut će i omiljenu bilježnicu, pa i to koji je dio dana, ne bi li naglasili svoju osobnost i posebnost baš njih samih.

Dragi Dnevniče, ... započinje djevojka pojasnivši u objašnjenju na dnu stranice da veliko slovo znači prijatelja, a ne pravopisnu pogrešku. Kao što je

svojom izuzetnošću dan u kojem su se rodili neizostavno *sunčan, lijep, neobičan*, dan kada započinju pisati dnevnik također je značajan. I premda je većina dnevničkih radova pisana u isto vrijeme, važno je naglasiti da je dan ili trenutak u kojem se započinje pisati dnevnik poseban, u zapisima se spominje *sumorna večer, gluho doba noći, topla usamljena noć, spokojno jutro* i sl.

Dnevnik je dio atmosfere koja naš dan čini posebnim odrazom naših raspoloženja, trenutak kada mu pišemo poseban je, jer povjeravamo i poklanjamo emocije. Kada ga napuštamo, pozdravljamo se i ostavljamo misao za sutra...

Danas više neću o tome... Sutra ću, samo još nekoliko sati... mirno spavaj!

Dnevniče, ja moram sada zatvoriti ove stranice, sutra me čeka još mnogo iznenađenja!

U autobiografijama na sličan način većina autora započinje naglašavajući dan svoga rođenja, ali i uvod da će baš o tome pisati...

Pa evo, da negdje započnem... bilo je to jedne važne godine...

Kako da započnem? Pa evo ovako... Jednog davnog četvrtka...

Datum koji je zabilježen kao dan mog rođenja je...

U riječkom rodilištu svjetlo dana ugledala sam....

Mladi autobiografi uočavaju prednosti **1. lica** u pripovijedanju vlastite prošlosti. **Vlastito ime** upućuje čitatelja na konkretnu osobu, dokazuje identitet i znači autoritet i visok stupanj vjerodostojnosti. Uz imena samih autora, susrećemo braću, sestre, roditelje i prijatelje, no rijetko se spominju njihova imena. Autorima je vrlo važno vlastito ime, ono se često uljepšava, dodaju se nadimci i sl., uopće, ime se donosi najčešće na početku rada donoseći stanovitu važnost i postojanost autoru autobiografije u realnom svijetu.

Odmah ću reći da se zovem Ariana. Pitate se kako su se mama D. i tata M. sjetili tog čudnog imena? Meni se moje ime sviđa, i to jako.

Trebala sam biti Nino, pa Jagoda (jao!). Imala sam desetak nadimaka, zovu me Pipić, Micek, Deica, Mićica...

I evo, rodih se Majom, kako prekrasno!

Odabrali su mi ime prema (pazite sad) tatinoj bivšoj curi, mama je fakat fleksibilna.

Dragi dnevniče, to sam ponovno ja, tvoja Malena...

O puno stvari bi još mogla pisat ali mislim da je ovo za danas to. Ja

Motivi - prošlost, emocionalna sigurnost, prijateljstvo

Usmjerenost ka prošlosti u autobiografiji je ključni motiv. U naporu da vlastiti život predstave kroz zanimljivu priču, autori se očekivano bave retrospektivnim pripovijedanjem, ispovjednom prozom, kronološkim izlaganjem kroz epizode. Autobiografske priče grade od pojedinačnih, u sjećanju obnovljenih scena, pripovijedanja vlastitoga života u fragmentima. Vremenska i prostorna povezanost nije zasnovana na uzročno-posljedičnoj

vezi među događajima, nego na snazi asocijacija i sjećanja. Tema ovih dnevnika je očekivano usmjerena na autore i njihove obitelji, prijatelje, svakodnevne događaje, a najčešći motivi koji se spominju sjećanja su na sretno djetinjstvo, promjene koje su unijeli u obitelj svojim dolaskom (uz često naglašavanje da ih se, doduše, ne sjećaju, ali da su sigurni u to kakve su bile), majku, "nesretan" trenutak rođenja brata ili sestre, vrtić koji nisu ili jesu voljeli...

S bakom sam još u predškolskoj dobi vježbala matematiku.

Uživala sam punu pažnju kao najstarije dijete, sve dok na svijet nije došla - ona, moja "slatka sestrice".

Bila sam suviše mala i sve mi je izgledalo ogromno i stravično.

Vrtić nisam voljela... najviše sam mrzila spavanje... tete su me voljele... uvijek sam se tamo igrala... ... bila sam veselo i živahno dijete...

Vrtić je bio lagana jeza. Jako sam voljela mamine cipele i bila zainteresirana za glazbu općenito.

Prva uloga u mom životu je službeni naziv drugog djeteta...

Uživala sam u samoći kada se rodio moj brat... nisu li mogli malo pričekati?

Opise stvarnih događaja u prošlosti redovito prate refleksije u sadašnjosti...

Upravo je zanimljivo kako sam kroz ovih par godina mijenjala svoje mišljenje u nekim situacijama da bih postala zrelija, pametna i svjesna svojih vrijednosti...

Moj život sada prolazi kroz neosvijetljena polja jer sada postajem čovjek i učim se odgovornosti.

Kao važan dio kvalitete života ističe se **emocionalna sigurnost**, toplina obitelji, roditelji puni ljubavi. Mladi se ne srame činjenice da žele biti voljeni i uživaju kad im se to dokazuje, čak i kada svjesno pretjerujući to naglašavaju:

Od toga trenutka (rođenje) svijet je postao puno bogatiji i bolji (hm hm, moje mišljenje).

Bila sam stvarno dobra i mirna buca.

Bila sam napredno dijete, neke osobe u razredu se još nisu bile ni rodile kad sam ja već govorila!!

Tata je otkao, bio je presretan, ja sam njegova curica!

Svi su me obožavali... bila sam vražićak...

Bio je to bitan korak za čovječanstvo kada sam zaurala u riječkom rodilištu.

Mladi se trude više od svega prilagoditi zahtjevima svojih roditelja, izrečenim i neizrečenim, razumnim i nerazumnim, premda se to i ne čini tako na prvi pogled.

Razmišljajući o pravim životnim vrijednostima kužim da su mi starci sve, iako ih ponekad ne mogu razumjeti.

Veoma sam zahvalna mamama, tatama, bakama i djedovima.

Trenutno me praše hormoni koji me čine nepodnošljivim za roditelje i neke prijatelje/ice.

Male **osobne priče**, toplina doma vrlo je važna i naglašava se često emocionalna stabilnost obitelji čak i kada se radi o djeci rastavljenih roditelja.

Najčešće sanjam da se sve vratilo kako je bilo, da smo opet u staroj kući i da je tata sa nama.

S tatom ne pričam već godinama, taj je razvod najbolje što se moglo dogoditi. Ipak, ponekad bih voljela da je uz mene, možda ne baš on, nego neki tata...

Ponekad samoća, tjeskoba, ponekad i snovi, ali ljubav se spominje kao temeljna emocija koja prožima sve događaje, kao zaljubljenost, želja za ljubavlju, prihvaćanjem i davanjem...

Malo je otrcano reći, ali istinska je radost ona koju mi pružaju prijatelji, obitelj, poznanici. Sve se svodi da nekoga voliš, i da netko voli tebe, to je najvažnije.

Za sebe mislim da sam sretna jer imam roditelje koji me jako vole, veliku obitelj, puno prijatelja i najbolju frendicu.

Prijateljstvo je, očekivano, posebno važno...

Pubertetlija sam, važno mi je društvo i izlasci... a škola mi je na vrlo dobrom, drugom mjestu u životu.

Imam genijalne i najfrendice na svijetu.

Međutim, prijatelji koje sam upoznala još u vrtiću prate me još od razdoblja kada sam na dječачke simpatije bila još posve neosjetljiva.

U zraku je opći šiz! (s prijateljima)

Osjećam se kao zrno pijeska u pustinji, zaboravljeno i izgubljeno.

... osjećam tjeskobu i prolaznost života... svaki dan činim jednu stepenicu života...

Leksik i stil

Sličnost u obrascima pripovijedanja nije samo u vremenskom slijedu i motivima (ona i ne bi bila iznenađujuća jer su svi autori/ce podjednako stari), nego i u načinu na koji započinju i završavaju iskaz, kompoziciji i sl. Teme o kojima učenici pišu usmjerene su na njih same, a jesu li objektivni (i teži li tome biografija uopće), pitanje je na kojem bismo se mogli zaustaviti sa smiješkom...

Svi su me oblijetali poljupcima i pogledima...

Bila sam totalna fora... tako nešto još nisu vidjeli... samo tatina...

Tata je bio jako ponosan i otprve se zaljubio u mene.

Kako moja mama kaže, a sasvim je u pravu, ja sam rođeni Salvador Dali!

Česti klišeji i šablone u pripovijedanju (*rodila sam se tada i tada, odmah sam vrisnula, bio je to prekrasan dan, počet ću od samog početka, reći ću ti sve do kraja*) u opreci su sa željom autora da budu posebni i neobični barem po nečemu te da ih doživimo kao drukčije (*ja sam izbačena pred točno 17 godina, 6 mjeseci i 14 dana iz totalno mračnog doba*). Autobiografija je i stilom ogledalo obrazovanja autora, načitanosti, znanja općenito, njihova stava prema zbilji, ali i medija koji svojim stavovima očito vrše snažan utjecaj na razmišljanja i stil govora. Nekoliko dnevnčkih zapisa posebno je baš po

primjetnom nadahnuću koje ne leži samo u trenutnoj inspiraciji potaknutoj zanimljivom formom, nego se može tumačiti darovitošću budućih intelektualaca čije ćemo pero znati prepoznati.

4. siječnja 1986. godine zrak je počelo udisati još jedno biće. Na svijet sam došla 16. lipnja "davne" 1985. u Rijeci. Jedan kesten odvojio se od svoje krošnje i otkotrljavši se započeo moj život... Ovdje negdje, tek što nije stigao, zadatak je čije nam rješenje nitko nije objasnio, a svih ovih godina proučavanja različitih znanosti nisam pronašla definiciju toga trenutka kao ni neku zbirku ili vježbenicu iz koje bih prepisala šablonu.

Biće sam koje nije ni slutilo što ga čeka, a koje je prvim udisajem sklopilo savez sa svojom neizvjesnom budućnošću. Od tada jedno pitanje nije dobilo odgovor: je li taj savez bio pomirljiv ili ponizan ili žestoka pobuna dječjeg, tvrdoglavog srca?

Kada pišu o sebi učenici to čine **razgovornim jezikom**. Premda je žargon bitno obilježje u govoru adolescenata, rijetko ga susrećemo u pisanu iskazu iako bitno obilježava komunikaciju mladih na svim razinama, od razgovornoga diskursa do dopisivanja *e-mailom*. U okviru narativnoga prostora dnevnika, posebice ako pišemo anonimno, možemo iznijeti svaku tabu temu, šalu ili kritiku, možemo biti intimni ili čak vulgarni, banalno čavrljati ne trudeći se ispasti načitanani ili mudri. **Duhovitost** i neposredan i iskren **humor** glavno su obilježje većine ovih radova. Uz komičnost, uočljiva je i blaga ironija. No, osobne tajne uvijek su teške nama samima, toliko da ih, ne želeći da ih ismijavaju drugi, mladi autori radije ismijavaju sami.

Stalno su govorili kako sličim mami, ili kako sam isti tata, ili baš mama... danas mislim da su to počeli govoriti već kada su vidjeli prve slike sa ultrazvuka!

Kosu imam vjerojatno na poštaru, genetika nas zafrkava...

Ako misliš da sam neki manijak, psihopat i štatijaznam, vjeruj mi da ti se to samo čini.

Popila sam svu pamet svijeta, kužim sve, gledam nevolji u oči... a ostali... ma neka svatko plete svoju košaru!

Živim sa tri sestre i bratom... iz naše se jazbine uvijek širila galama i buka jer je u njoj neprestano vladao veliki kaos.

Što još ima? Tlačenje od staraca i profaca! Ali ne dam se ja!

Prvo pa žensko! Otac je imao još mogućnost popravka, ali nakon sedam godina i očevog popravnog ispita stiže moja sestra. Možete zamisliti Dalmatinca s dvije kćeri.

Sa sestrom sam se s vremenom počela slagati, pa predviđam da ćemo se do duboke starosti savršeno sprijateljiti.

Osobni govor ili govor generacije, identifikacija kao javna autobiografija

Osobine koje adolescenti uočavaju kao vlastite te ih ističu kao pozitivne i važne za oslikavanje vlastita identiteta najčešće su duhovitost, jedinstvenost, tvrdoglavost, nepopustljivost, buntovnost, prkos. Autori progovaraju u svoje i u ime vlastite skupine s kojom se identificiraju, komentiraju suvremene događaje označavajući dane svojega mladenaštva

riječima "u naše doba...". Time ovi dnevnički zapisi dobivaju na vjerodostojnosti donoseći privatnim temama društvena, pa i politička zbivanja, kao osvrt na spomenutu generaciju mladih u Hrvatskoj.

To smo mi... sama janjad... Fuco, Čvarak, Kokoš, Kika, Pepi...

Ubrzo sam shvatio da živim u jednom od opasnijih dijelova grada. Svašta se počelo događati – droga, alkohol, fizički obračuni. Brzo sam naučio tako živjeti jer tako moraš...

Moram završiti fakultet, to ne znam kako ću, ali valjda trebam, kad si danas nitko i ništa bez fakulteta, jedino ne znam ni što si s njim...

Najvažnije mi je u životu smijeh, zezancija, dobre podvale...

Ludosti ti više nisu dozvoljene, rečenica je koju često čitam iz očiju starijih osoba. Zar stvarno misle da će me urazumiti?? Kako su smiješni i glupi ljudi koji hodaju ovim svijetom i misle da imaju cilj.

Tu je **samodopadnost** i uopće želja da se svide svojim vršnjacima, uočljivo svjesni činjenice da u recepciji autobiografskih tekstova iznimnu ulogu ima društveni status autora,⁶⁴

Smatram se umjerenom osobom. Nisam štreberica, stvari jednostavno volim napraviti kako treba. Ponekad sam luda, neobuzdana, ako me vidite u takvom stanju molim vas, udaljite se.

Mislim da sam potrefila vrlo prilično normalnu obitelj, iako i mi imamo svoje mišljenje!

pa bilo to i u stvarima koje nisu tako duhovite.

Otprilike u to doba počela je moja antikarijera s kućnim ljubimcima – više od 20 uginulih akvarijskih životinja, što kornjača što ribica, 2 papigice, 3 hrčka, zec i tako dalje...

Ponekad smo sami sobom i vrlo zadovoljni...

Sebe vidim na pravu, kao uspješnu odvjetnicu koja se bori za pravdu i dobrobit ovog svijeta!

Mislim da sam kvalitetna osoba, samo malo previše psujem, ali jednako toliko razlikujem zlo od dobroga, volim obitelj i prijatelje.

... a ponekad i ne.

...malo nestašna... padanje u kanalizaciju, stotine iglica kaktusa po tijelu, nateknute usne kao posljedica pada sa stolice dok sam pokušavala sušiti rublje...

Nisam talent za nekakve umjetnosti ili sportske djelatnosti, ali nisam jedina takva.

Zadovoljan sam životom, ali agresivnost još ponekad ne znam kontrolirati. Nemojte ovo (molim Vas) pročitati naglas u razredu. Ja uvijek stojim iza svojih riječi i ne bojim se posljedica, pa tako i sada. (rad potpisan punim imenom)

Znajući da će ovu biografiju čitati nastavnici dotjerali su je izražavajući sebe na sebi dopadljiv i pristupačan način. Informacije ponuđene u ovim radovima redom se doživljavaju kao najzanimljivije u nizu zanimljivih, kao one koje

---

⁶⁴ A. Zlatar, Autobiografija u Hrvatskoj, str. 106.

trebaju stvoriti dojam da upravo čitamo o nekome tko je neobičan, nov, zanimljiv za upoznavanje...

Draga moja... (zamišljena prijateljice) konačno sam odlučila staviti svoje osjećaje na papir i povjeriti ih tebi, znam da samo ti možeš razumjeti i da nećeš o tome pričati...

Dragi dnevniče, unosim jednu našu stranicu u svrhu pisanja školske zadaće i izbjegavanja "težih" tema iz školskih lektira. Danas pokazujem svoje osjećaje, želje, promišljanja, slutnje, previranja i puštam strani pogled u intimni dio duše, u ono mjesto gdje vodim svoje najveće bitke. Opet, kada bih bio škrt na riječima... ispao bih obična budala... nešto ću čak ispričati, ali neću otkriti previše i neću reć premalo, taman toliko koliko je potrebno kako bih zadovoljio znatiželjnike i stroge okvire školske zadaće.

A sada odoh na odmor, sve detalje o majci, ocu, adresi stanovanja i tako dalje možete naći u gornjem dijelu imenika. (anonimni rad)

Optimizam i svijetlo gledanje na vlastitu prošlost jasno se može obrazložiti dobnom pripadnošću autora, ali i svjesnošću da će se njihovim razmišljanjima prošetati oko znatiželjnika. Ta je svjesnost donijela određenu *pripremu* ovih autobiografskih iskaza za javno čitanje, kako bi bili *čitljivi* široj publici. Nema tajnih kodova, šifri koje stavljamo u dnevnik da ih nitko ne razumije, ako ih ikada i nađe... Ovim radovima stoga možda nedostaje intimnijih podataka, no je li to uopće i nedostatak? Današnja teorija autobiografije upućuje na činjenicu da, iako se rijetko odustaje od pretpostavke suprotstavljenosti autobiografije i zamišljenoga, njihov se odnos prema istini "ostavlja po strani u korist ispitivanja autobiografskih oblika i postupaka izlaganja..."⁶⁵ A postupci izlaganja su točno onoliko slični kao što se na prvi pogled mladi čine slični jedni drugima u istodobnosti trenutka u kojem žive, ali isto točno onoliko različiti koliko je svaki od ovih autora i autorica osebujan i zanimljiv kao osoba. Svjedoči o tome i svjesnost da, baš zato što je pitanje poistovjećivanja identiteta pripovjedača i autora jasno i očito, radom iskazuju poruku, pa radovi različito završavaju.

Zaključak

Srednjoškolci prepoznaju autobiografiju kao prozu intime s visokom razinom emocionalnosti. Pišu o svojim obiteljima, djetinjstvu, ljubavima, šalju poruke svijetu u ime generacije i, puni povjerenja u profesora ili – anonimnost, prepoznaju ju kao način na koji će progovoriti o nečemu o čemu inače nemaju prilike na satovima - o sebi. Teško možemo reći da su spomenute proze učenika u cijelosti iskrene i otvorene, no ispovjedna proza čest je izbor učenika jer u njoj vide mogućnost da se izraze, ali i samorazumiju i analiziraju svoje postupke spontano se izražavajući sa tendencijom nedovršenosti kojoj teži takva vrsta proze, uvijek iznova gledajući na vlastitu prošlost. U želji da izbjegnemo zaključak teorijske naravi, nećemo se upuštati u uopćavanje i generalizacije ne želeći uvrijediti ove ispovijesti objektivističkim

⁶⁵ A. Zlatar, Autobiografija u Hrvatskoj, str. 102.

distanciranjem. Potraga za osobnim identitetom otvoren je proces. Kao autori, a ujedno i junaci priče, učenici osvjetljavaju svoju prošlost tako da konstituiraju svoje *ja* po načelu *moj život – moja priča*. Naravno da objektivna vrijednost u *istinitost* autobiografija nastalih na školskim satovima, iako su one anonimne, ne može biti potpuna, način nastajanja ovih dnevničkih zapisa svakako ima ulogu u njihovom promatranju, nedostaje spontanost koju autori svjesno nastoje postići iluzijom da se doista radi o *pravom* dnevniku, a ne o zadanoj temi, ali informacije ponuđene u ovim radovima predstavljaju povjerenje koje je poklonjeno i osjeća se kada se i ne radi o posebnim tajnama. Današnju teoriju autobiografije zanima odnos autobiografije i fikcije, autobiografski oblici i postupci izlaganja. Pitanje je u kojoj je mjeri uopće možemo pretpostaviti kada, nastojeći rekonstruirati svoju prošlost, autor izabire samo činjenice koje mu odgovaraju, sviđaju mu se, imponiraju u bilo kom smislu i sl. među onima kojih se uopće sjeća. Pravi dnevnik, ističe Lejeune,⁶⁶ ima skromnije ambicije: «*ne teži tome da obuhvati egzistenciju, oživi prošlost ili čita sudbinu. U kratkim razdobljima izravno oblikuje život i odgovara na izazov vremena*».

LITERATURA

- Autor, pripovjedač, lik, Zbornik radova, prir. Cvjetko Milanja, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Osijek, 2000.
- Biti, Vladimir, Pojmovnik suvremene književne teorije, MH, Zagreb, 1997.
- Brešić, Vinko, Autobiografije hrvatskih pisaca, AGM, Zagreb, 1997.
- Crnković, Gordana, Philippe Lejeune - novi medij intime, Zarez, 14. ožujka 2002., IV/76, str. 22-28.
- "Gordogan", 43-44/1998.
- Grakalić Plenković, Sanja, Književni interesi učenika mlađih razreda gimnazijskog usmjerenja, Život i škola, Osijek, 8/2002, str. 44-57.
- Ledić, Jasminka, Dnevnik Mladena Lokara: uvod u povijest djetinjstva i mladosti, Filozofski fakultet, Rijeka, 2000.
- Lejeune, Philippe, Autobiografija onih koji ne pišu, Gordogan, 43-44/1998, str. 63-83.
- Miller, Alice, Drama djetinjstva, Educa, Zagreb, 1995.
- Povijest svjetske književnosti, knjiga 4, ur. Mate Zorić, Mladost, Zagreb, 1974.
- Sablić Tomić, Helena, Tema: dnevnik. Nacrta za tipologiju žanra, Umjetnost riječi, 3-4/2001, str. 195-221.
- Velčić, Mirna, Otisak priče: intertekstualno proučavanje autobiografije, August Cesarec, Zagreb, 1991.
- Zlatar, Andrea, Autobiografija u Hrvatskoj, MH, Zagreb, 1998.

SUMMARY

This paper presents the results of research on autobiographies of high school students. By analyzing composition and format of their papers we see that pupils write about themselves in a very similar manner, and the stylistic modes they choose are much alike. However, their individuality and subjectivity gives us an invitation to see young people from their standpoint.

---

⁶⁶ Philippe Lejeune - novi medij intime, prevela G. Crnković, Zarez, 14. ožujka 2002., IV/76, str. 22.